

STORTINGET

Representantforslag 103 S

(2018–2019)

fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes

Dokument 8:103 S (2018–2019)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om en ny industriell revolusjon – rettferdig og miljøvennlig

Til Stortinget

Bakgrunn

Norsk industri basert på norske naturressurser og arbeidere med kunnskap og høy produktivitet har vært og er fortsatt en avgjørende forutsetning for velferdsstaten og det norske samfunnet. Hvis Norge skal være et land med små forskjeller og en bærekraftig økonomi, trenger man en styrket fastlandsindustri. Man må hindre at et såkalt grønt skifte blir en omstilling til arbeidsledighet.

Satsing på den norske klimavennlige industrien må være en sentral del av de norske tiltakene som skal til for å nå Parisavtalens mål om å hindre global oppvarming på mer enn 1,5 grader. Den siste rapporten fra FNs klimapanel, IPCC, viser at de globale utslippene må reduseres med 45 pst. innen 2030 hvis målet skal nås. Det haster å igangsette tiltak som bidrar til store utslippsreduksjoner. Regjeringen tok til orde for rettferdig omstilling i forbindelse med COP 24. Hvis det skal bli en realitet, krever det at tiltakene sikrer arbeidsplasser, tar sosiale hensyn og utarbeides i samråd med blant annet fagbevegelsen.

Norge har historisk et stort ansvar for de globale utslippene og er samtidig et av landene med størst kapasitet til å redusere dem. Hvis man skal nå målet om maksimal temperaturendring, må man la omtrent fire femtedeler av verdens kjente forekomster av olje, gass og

kull ligge. De største utslippene i Norge kommer fra petroleumsindustrien, som i 2017 stod for 28 prosent av de nasjonale utslippene, nesten en dobling fra 1990. De årlige utslippene fra forbrenning av norsk olje og gass i utlandet tilsvarer omtrent ti ganger Norges totale utslipp.

For å sikre langsiktig sysselsetting i industrien og redusere utslippene må norsk olje- og gassindustri trappest kontrollert ned samtidig som man styrker eksisterende og bygger opp ny industri. Behovet for rettferdig omstilling og ny industribygging engasjerer stadig bredere i fagbevegelsen og det norske sivilsamfunnet. De samme diskusjonene finnes i andre land. Forslaget fra kongressmedlem Alexandria Ocasio-Cortez og senator Ed Markey om en «Green New Deal» har fått mye støtte i USA, og tilsvarende forslag er på trappene i blant annet Storbritannia.

Ny industriell revolusjon

Opp gjennom historien har norsk industri vært gjennom flere omstillinger og store endringer, der blant annet vannkraft og oljeindustri har endret rammevilkårene. Rettferdig omstilling har vært mulig fordi fellesskapet har lagt føringer for hvordan naturressurser skal komme alle til gode, og hindret at verdiskapinga kun tilfalt private kapitaleiere. I disse periodene har en sterk fagbevegelse vært spesielt viktig, sammen med aktiv statlig industripolitikk. Disse forutsetningene er akkurat like nødvendige i dag, for å sikre at en forskyvning av ressurser, investeringer og arbeidsplasser fra olje- og gassindustri til fastlandsnæringene ikke ender med at arbeidsfolk og lokalsamfunn må ta regninga med utrygghet og arbeidsledighet.

Norge er i stor grad en råvareeksportør, samtidig som landet importerer mange forbruksvarer. Den nye industrielle revolusjonen må være mangfoldig og styrke

det Norge allerede er gode på, samt øke videreføring av de produktene landet i dag eksporterer, blant annet fisk, trevarer, mineraler og metaller. Spesialkompetansen blant de som i dag jobber direkte i olje- og gassindustrien og i leverandørindustrien, må brukes i ny industribygging, slik at Norge kan bli global teknologileverandør av for eksempel flyende havvind, dyp geotermisk energi, hydrogendrevet skipsfart og karbonfangst og -lagring.

Norske industribedrifter har utmerket seg ved overlegen leveringsevne på tid og kvalitet. Fagorganisert arbeidskraft med rettigheter, høy kompetanse og påvirkningsmulighet har vist seg å være et viktig konkurransefortrinn, som også må ligge til grunn i en ny industriell revolusjon.

Begrense og trappe ned norsk olje- og gassutvinning

I 2050 må verdens klimagassutslipp være tilnærmet null. Dette må påvirke investeringsbeslutninger knyttet til leting og utvikling av nye felt for olje- og gassindustrien. Å ikke ta politiske grep i dag betyr å vente på en markedsstyrt krasjlanding av Norges viktigste næring, med de enorme konsekvensene det vil få for sysselsetting og norsk økonomi. En planmessig nedtrapping av olje- og gassutvinning må skje parallelt med aktiv næringspolitikk og industribygging som tar vare på kompetansen og yrkesgruppene i sektoren.

Styrke norsk fastlandsindustri

Den norske fastlandsindustrien er mangfoldig, og tiltakene for å styrke den må reflektere dette. Verftsindustrien utgjør en sentral del av norsk industri, særlig på Vestlandet. Store norske investeringer, slik som fregatter, kystvaktskip eller ferger, må kanaliseres til disse gjennom direkte bestillinger, mer aktiv bruk av statlig eierskap, gjennom konsesjonsbehandlinger og endrede støtteordninger i blant annet ENOVA. Det offentlige som oppdragsgiver må også ha føringer om høy norsk andel i hele verdikjeden når større oppdrag innen infrastruktur og bygg skal gjennomføres.

Norsk vannkraft bør brukes kortreist til videreføring, og ikke eksporteres som en råvare. Norge har allerede nok kapasitet for kraftutveksling med andre land. Derimot er det stor usikkerhet i kraftforedlende industri om hva ytterligere krafteksport vil gjøre med deres produksjonsvilkår. Det er et nasjonalt ansvar å sørge for at de norske vannkraftressursene brukes til å sikre rimelige og langsiktige kraftkontrakter for den kraftforedlende industrien. Det vil trygge arbeidsplasser og redusere utslippene. Aluminium produsert på ren vannkraft i Norge har langt lavere utslipp enn aluminium produsert i land der gass eller kull er den viktigste energikilden.

Norge har noen store industribedrifter innenfor bioøkonomi, basert på ressurser fra hav, jord og skog. Potensialet er langt større. Mange av produktene som i dag lages av olje eller gass, slik som bioplast og kjemiske tilsetningsstoffer, kan også lages av tre eller annet plantemateriale. 75 prosent av massevirket fra norske skoger eksporteres årlig, men burde blitt videreføret til industriprodukter her. Det er stort potensial for økt verdiskaping fra næringsmiddelindustrien, særlig innen videreføring av fisk og sjømat. Politiske føringer og rammevilkår må sikre at produksjon rettes inn mot det som reduserer utslipp og dekker samfunnets behov, og naturressursforvaltning som ivaretar det biologiske mangfoldet.

For å få økt verdiskaping må verdikjedene gjøres lengre. I dag eksporteres blant annet mye trevirke, fisk og metaller i ubearbeidet form, i tillegg til at det i perioder er stor krafteksport. Dette krever strengere regler for blant annet ilandføring av fisk, og bevisst plassering av videreføring i nærheten av energikildene.

Styrking av disse næringene krever tilgang på kapital, både nasjonalt og gjennom regionale utviklingsfond, samt trygghet på at rammevilkårene på sikt vil være stabile. Gunstige ordninger bør følges av strenge miljøkrav. Historisk har miljøkrav bidratt til innovasjon, mer gjenbruk og ny bruk av reststoffer som tidligere var avfall.

Bygge nye næringer

Bedrifter i leverandørindustrien framhever selv behovet for pilotprosjekter innenfor mer umodne teknologier som flytende havvind, dyp geotermisk energi og hydrogen. Gjennom statlige pilotprosjekt kan teknologien utvikles og bidra til at Norge kan bli en eksportør av utstyr og teknologi til slike prosjekter i hele verden.

Man kan ikke forvente at ny energiteknologi og grønn industri skal være like lønnsom som olje- og gassnæringen er i dag med én gang. Forbedrede rammevilkår og statlige prosjekter for teknologiutvikling og energiproduksjon vil gjøre det mulig for bedriftene å bygge den teknologien en skal leve av i fremtiden.

Investere i Norge

Inntektene fra petroleumsvirksomheten har siden 1996 blitt overført til oljefondet, med formål om å forvalte formuen for framtidige generasjoner. Fondet er i dag på nesten 9 000 mrd. kroner, og er plassert i aksjer, obligasjoner og eiendom over hele verden. Investeringsstrategien består i å spre risiko og gjøre langsiktige investeringer som kan gi avkastning på sikt. Stortinget har ikke ved lov fastslått at fondet kun skal plasseres i utlandet.

Med dette formålet, og fondets enorme størrelse, bør det kunne brukes som et økonomisk virkemiddel i klima- og industripolitikk også i Norge. Å bygge opp ny industri er kapitalintensivt og krever en eier med langsiktig perspektiv. Staten via oljefondet kan være en slik eier, og deler av oljefondet bør settes av til investeringer i industribygging her hjemme, slik det i dag brukes til industribygging i andre land.

Samtidig trengs det enorme investeringer i klimavennlig infrastruktur i tiårene fremover, investeringer som vil gi grunnlag for framtidig verdiskaping fordi transport av mennesker og varer er en forutsetning for nærings- og samfunnsliv. Hvis oljefondet skal forvaltes i et generasjonsperspektiv, bør det også åpnes for at en andel av fondet kan brukes i et grønt infrastrukturfond.

Tempoet i investeringene må tilpasses konjunktursituasjonen og krever at det er ledig arbeidskraft. Med dagens lave sysselsettingsandel og høye arbeidsledighet har man muligheten til å gjøre slike investeringer, som vil gi avkastning for det norske samfunnet i flere hundre år.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for storstilt industribygging i hele landet – med utgangspunkt i videreforedling av landets naturressurser, industriarbeidernes kunnskaper, teknologi og kompetansemiljøer – slik at yrkesgrupper og lokalsamfunn som har bidratt med store verdier til fellesskapet, ikke må ta kostnaden ved nødvendig omstilling av norsk petroleumsrettet industri i møte med globale klimaendringer.
2. Stortinget ber regjeringen sikre oppstart av et statlig pilotprosjekt for havvind i 2020, gjennom et samarbeid mellom partene i leverandørindustrien til oljesektoren, offentlige forskningsinstitusjoner og Forskningsrådet.
3. Stortinget ber regjeringen igangsette et statlig pilotprosjekt for elektrisitetsproduksjon fra dyp geotermisk energi i 2020, basert på geologisk kunnskap og boreteknologi fra petroleumssektoren, som et samarbeid mellom partene i oljeindustrien, offentlige forskningsinstitusjoner og Forskningsrådet.
4. Stortinget ber regjeringen igangsette et statlig pilotprosjekt for hydrogen som drivstoff i skipsfarten gjennom et samarbeid mellom partene i dagens leverandørindustri, offentlige forskningsinstitusjoner og Forskningsrådet.
5. Stortinget ber regjeringen styrke de regionale utviklingsfondene, med virkemidler særlig rettet mot å utvide eksisterende industriklynger, bygge opp nye industriklynger, forlenge produkt- og verdikjeder, sikre ressursutnyttelse av biprodukter og skape lokalt forankrede arbeidsplasser, i samarbeid med aktuelle fagforeninger i regionen.
6. Stortinget ber regjeringen styrke satsingen på bioøkonomi for å sikre økt videreforedling av ressurser fra hav, jord og skog, spesielt at eksporten av massevirke og ubearbeidet fisk erstattes av videreforedlingsbedrifter i distriktene.
7. Stortinget ber regjeringen sikre at oppdrag i forbindelse med store investeringer i offentlige virksomheter, statlige selskaper og foretak gis til verft og produksjonsbedrifter i Norge, med krav til godt partssamarbeid om bedriftsutvikling, faste ansettelser, begrensninger i kontraktskjeder og strenge krav til HMS og ytre miljø.
8. Stortinget ber regjeringen sørge for oppdaterte retningslinjer for ENOVA og andre nasjonale støtteordninger, slik at tilskudd til større investeringer og prosjekter er betinget av at en høy andel av verdikjeden for prosjektene er lokalisert i Norge, og muliggjør reetablering av produksjon som tidligere er flyttet ut av landet.
9. Stortinget ber regjeringen legge fram en sak om hvordan Statnett og Statkraft skal få utvidet ansvar for å sikre at norsk strøm og kraftproduksjon skal brukes som et industripolitisk og miljømessig virkemiddel, herunder sikre industrien tilgang på langsiktige rimelige kraftkontrakter, med strenge krav til miljø og aktiv produksjon, og si nei til nye kraftforbindelser til utlandet.
10. Stortinget ber regjeringen legge fram forslag som åpner for at en andel av SPU kan brukes som et nasjonalt grønt industrifond som gjør strategiske investeringer i hjemlig industriproduksjon, med formål om å sikre teknologisk utvikling, økt eksport av varer, flere industriarbeidsplasser, økt verdiskaping og mer videreforedling i Norge.
11. Stortinget ber regjeringen i forbindelse med den varslede eierskapsmeldingen legge fram forslag om hvordan man kan bruke eksisterende og ny etablering av helt eller delvis statlig eierskap aktivt for å beholde industriproduksjon i Norge, samt forslag om å øke graden av videreforedling og sikre lengre verdikjeder i norsk industri, spesielt knyttet til skogbruk og treforedling, havbruk, fiskeri, landbruk og næringsmiddelindustri, samt prosessindustri og videreforedling av metaller og mineraler.

12. Stortinget ber regjeringen legge fram forslag som åpner for at en andel av SPU kan brukes som et grønt infrastrukturfond som investerer i utbygging av klimavennlig infrastruktur som jernbane, kollektiv, ladenettverk, havner og bredbånd i hele Norge.

14. mars 2019

Bjørnar Moxnes